

Välfärden och framstegen

När framtidsforskningen, eller som man numera säger framtidsstudierna, i början av 1960-talet kom in i den politiska debatten väckte den både sensation och förvirring. Dess förutsägelser föreföll så motstridiga. Å ena sidan ställdes prognoser om snabbt stigande materiell standard i den expansiva teknologins – särskilt datateknikens – tecken. Men samtidigt framfördes varningar för konsekvenserna av samma teknologi: nya massförstörelsevapen, miljöförstöring, ekologisk obalans, utplundring av naturtillgångar, ökad spänning mellan i-länder och u-länder etc.

Vid en återblick finner man att mycket av både positiva och negativa prognoser slagit in. Sålunda har den materiella välfärden ökat i Sverige under de senaste 15 åren i en omfattning, för vilken det rätta ordet är häpnadsväckande. Datateknikens utveckling har gått snabbare än vad som kunnat förutses. Den har onekligen hunnit långt då det numera är möjligt att från Sverige hyra data-minne i amerikanska anläggningar och skicka över materialet dit via satellit.

De stora och dramatiska faror som är förbundna med den teknologiska civilisationen behöver inte skildras. Numera har vi dem inför ögonen och ser dem dagligen illustrerade i massmedia. Men det kan vara skäl att reflektera över en varning från framtidsforskarna av mer subtil karaktär, gällande det mänskliga beteendemönstret i ett starkt materiellt betonat välfärdssamhälle, en varning som framfördes redan på 1960-talet men inte diskuterades så mycket, därför att den föreföll så obefogad.

Den gällde abetsvilja och skaparkraft i ett

samhälle, som nått en så hög konsumtionsnivå och så väl utbyggda sociala trygghetsanstalter, att arbete och nyskapande skulle bli av sekundärt intresse, jämfört med möjligheterna att på fritid leva det goda livet med hjälp av alla de nya materiella ting människorna skulle förfoga över. Man kunde befaras, menade dessa framtidsforskare, att människorna, när de befriats från massfattigdomens tryck, varur befrielsen kommit genom hårt arbete och djärvt nyskapande, slog över. De kunde befaras glömma att maskinernas effektivitet beror av mänskligt arbete och att maskinerna inte förnyar sig eller utvecklar sig själva. Det måste människorna göra. Mättnaden kunde, kort sagt, leda till passivitet.

Dagens förhållanden i Sverige föranleder en undran om inte en del av våra svårigheter bottenar i en dylik övermättnadens attityd. Vi har uppnått en materiell standard som är enastående i världen och våra sociala reformer betraktas allmänt som föredömliga, även om en eller annan kritisk röst i utlandet frågar hur länge vi får råd med dem. Ur humanitär synpunkt har det svenska samhällets sociala och ekonomiska utveckling lett till lysande framgångar.

Låt oss se på ett typexempel – en familj i vilken industristad som helst. Antag att mannen är arbetare vid ortens stora verkstadsindustri och hustrun i kommunens tjänst som kanslibiträde. De är i trettioårsåldern, har ett barn i skola och ett på daghem. Vilken levnadsstandard har de i dag?

De har ett eget hem – villa eller radhus – bil, färg-TV, sommarställe med båt och har på sistone börjat fundera på en stuga i fjäl-

len. (Många av deras kamrater uppe i Norrland har redan skaffat sig det.) Vad mera är, de är integrerade i miljön där de lever; mannen har tex ett fackligt uppdrag, är styrelseledamot i motorbåtsklubben och med i ett jaktsällskap. Hustrun fritidsstuderar på ABF, specialitet färgfoto, och är slalombiten (med tillhörande utrustning). Får de bara behålla sina anställningar kan de se fram mot ett rikt och lyckligt liv – i den mån tillgång på materiella ting kan garantera lycka här i livet. De har personlig trygghet vid sjukdom och på ålderns dagar. De kan där till räkna med en ökande fritid, med allt vad det innebär av möjligheter att tillgodogöra sig sina personliga tillgångar.

Kom inte och säg till dem att de skall flytta, därför att samhällets ekonomiska framsteg kräver att arbetskraften skall vara rörlig. Tryggheten är det allt avgörande; att tvingas bygga upp en ny tillvaro någon annanstans, där de inte har samma ekonomiska och sociala integration i miljön, vore en katastrof.

Kom inte heller och locka med extraknäck för övertidsarbete eller högre lön vid skiftgång. De är ointresserade. Skatterna tager så mycket att uppoffringen av fritid för att få mera pengar till konsumtion är meningslös. Däremot är en femte eller sjätte semestervecka liksom över huvud taget kortare arbetstid heliga önskemål.

Om detta är riktigt – och var och en kan ju tänka efter hur pass den här givna bilden motsvarar en generalisering av de egna subjektiva intrycken – är tre politiska slutsatser viktiga.

För det första: regeringens trygghetspolitik är helt riktig. Tryggheten mot arbetslöshet och "rätten" att få stanna på den plats där man har arbete är primära politiska krav. Den regering som inte uppfyller de kraven skulle sopas bort.

För det andra: möjligheterna att i vår marknadshushållning räkna med arbetskraftens rörlighet är starkt begränsade och gäller egentligen bara de ungdomar, som ännu inte slagit rot på en ort. I övrigt medför tendensen till allt fastare social och ekonomisk integration i arbetsortens miljö att människorna inte vill flytta på sig, vilka ekonomiska förmåner man än lockar med. Men om berget inte vill komma till Muhammed får Muhammed gå till berget, d v s flexibilitetsproblemet måste lösas genom en kanalisering av medelstora och småindustrier till områden, där storindustrin har svårigheter.

För det tredje: vi hade i vårt land fått mättnads- och passivitetsproblem av det slag, som framtidsforskarna varnade för, hur vi än burit oss åt. Men vi har förvärrat dessa problem till det livsfarligas gräns genom en vansinnig skattepolitik. Vill vi öka ramen för arbetskraftens rörlighet det minsta lilla och vill vi vända den passiva synen på arbetet och nyskapandet till vilja att öka arbetsinsats och taga risker för att skapa något nytt, då måste vi drastiskt minska marginalskatterna. Hittills ligger allt vad som föreslagits – även från regeringens sida – långt under vad som behövs. Frågan har helt enkelt en långt större dimension än vad man i något politiskt parti hittills föreställt sig.